

Oikaisuja “Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus – Mitä jokaisen psykologin tulisi tietää asiakkaan sensitiivisestä kohtaamisesta” -ohjeistukseen 7.9.2020

Ohjeistuksessa käytetään muotoiluja “sukupuolikokemus”, “identifioituu tytöksi/pojaksi”, “koettu sukupuoli” ja “identiteettikokemus”. Työryhmällemme sukupuoli perustuu aina itsemäärittelyyn eikä ulkopuolisten tekemiin johtopäätöksiin. Tiedostamme, että sanojen “kokea” tai “identifioitua” käyttäminen ohittaa tämän itsemäärittelyn ja antaa ymmärtää, että henkilön “todellinen” sukupuoli olisi muutoin, esimerkiksi juridisesti tai ulkoisten sukuelinten perusteella, määritetty. Toimivampia muotoiluja olisivat “sukupuoli”, “on tyttö/poika” ja “identiteetti”. Toisaalta joillekin sanat kokemus ja identifioitua ovat luontevia tapoja kuvata omaa sukupuolta. Tässäkin yhteydessä tärkeintä on käyttää potilaan/asiakkaan omia sanavalintoja ja tarpeen mukaan pyytää anteeksi ja korjata omaa toimintaa, jos tulee käyttäneeksi tilanteeseen sopimatonta muotoilua.

Ohjeistuksen sivulla 5 on virke “Biologinen sukupuoli koostuu kuitenkin myös kromosomeista, geneeistä, epigeneettisistä vaikutteista ja muista kehityksen aikana tapahtuvista seikoista.” Biologia itsessään ei ole sukupuolittunutta, vaan erilaisia biologisia ominaisuuksia, kuten yllä listatut, sukupuolitetaan ihmisten toimesta. Toimivampi muotoilu olisi “Ulkoisten sukuelinten lisäksi sukupuolta pyritään määrittelemään kromosomien, geenien, epigeneettisten vaikutteiden ja muiden kehityksen aikana tapahtuvien seikkojen perusteella. Ajankohtaisen tutkimustiedon mukaan yksilön sukupuoli ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti määriteltävissä näiden sukupuolen merkitsijöinä pidettyjen ominaisuuksien perusteella (Ainsworth, 2015). Tästä syystä suositellaan välttämään myös sanaa sukupuolieliin ja sen sijaan käyttämään sanaa sukuelin. Sukupuolentutkijat ovat myös tuoneet esiin, että sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta vapaata “biologista sukupuolta” ei ole olemassa, vaan käsityksemme sukupuolesta määrittävät vahvasti sitä, miten biologiaa tulkitaan (Butler, 2006).”

Ohjeistuksen sivulla 5 puhutaan tilanteista, joissa “lapsen ulkoiset sukuelimet vastaavat pojan tai tytön sukuelimiä”. Työryhmä tiedostaa, että biologiaa tulkitaan myös sosiaalisten ja yhteiskunnallisten käsitysten läpi. Sukuelimet itsessään eivät ole sukupuolittuneita. Toimivampi muotoilu olisikin “lapsen ulkoisten sukuelinten tulkitaan vastaavan vallalla olevaa binääristä normia”. Samoin muotoilu “poikasikiö” antaa harhaanjohtavasti ymmärtää, että sikiöllä voisi olla jo itsemäärittelyyn perustuva sukupuoli. Sivulla 5–6 on virke “Geenin aktivointi johtaa siihen, että poikien ja tyttöjen kehitys eriytyy ja 6–12 raskausviikon aikana kehittyvät sikiön sukuelimet.” Myös tässä tehdään oletuksia sikiön sukupuolesta, ja toimivampi muotoilu olisi “Geenin aktivointi johtaa siihen, että 6–12 raskausviikon aikana sikiölle kehittyvät sukuelimet.”

Ohjeistuksen sivulla 20 mainitaan “rapid onset gender dysphoria” -käsite, jolla joissain yhteyksissä kuvataan murrosiässä tai sen jälkeen alkavaa sukupuoliristiriitaa. Käsite ei kuitenkaan ole minkään virallisen ammatillisen tahon tunnustama, ja tutkimustieto nuoruusiän sukupuoli-identiteetin kehityksestä on vielä puutteellista (WPATH, 2018). ROGD on peräisin laadullisesta tutkimuksesta, jonka aineistona olivat sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten vanhempien haastattelut (Littman, 2019). Valtaosa haastattelukutsuista oli julkaistu nettisivuilla, joilla nuoruusikäisten transitiioon suhtaudutaan negatiivisesti tai kriittisesti. Tutkimus ja siitä johdettu käsite on kohdannut kritiikkiä aktivisteilta ja kansalaisjärjestöiltä, ja tutkimuksen julkaissut Plos One edellytti artikkeliin muutoksia tämän kritiikin seurauksena (Littman, 2019). Sukupuolivähemmistöjen hoidon kansainvälinen asiantuntijataho World Professional Association for Transgender Health (WPATH) on erikseen kehottanut välttämään käsitteen käyttöä (WPATH, 2018). ROGD:n ohella yhdistys varoittaa

käyttämästä mitään käsitettä, jonka tavoitteena on estää suositusten mukaisten hoitovaihtoehtojen harkinta herättämällä asiaankuulumatonta pelkoa siitä, että nuori mahdollisesti kuuluu sukupuolivähemmistöön. Ylipäänsä nuoruusikäisiä koskevassa tutkimuksessa ja keskustelussa on vaarana nuoruudessa esiin tuodun trans- tai muunsukupuolisuuden leimaaminen muoti-ilmiöksi tai nuoren sukupuolen mitätöivä poisselittäminen nuoruuteen kuuluvana, ohimenevänä vaiheena.

Sivulla 20 käytetään muotoilua “vaihtaa nimensä”. Toimivampi muotoilu olisi “korjata nimensä”, koska kyseessä on nimen korjaaminen vastaamaan todellista, itsemääriteltyä sukupuolta, ei nimen vaihtaminen “edellisestä” sukupuolesta toiseen.

Lähteet:

Ainsworth, C. (2015). Sex redefined. *Nature*, 518(7539), 288.

Butler, J. (2006) Hankala sukupuoli. Helsinki: Gaudeamus.

Littman, L. (2019). Correction: Parent reports of adolescents and young adults perceived to show signs of a rapid onset of gender dysphoria. *PloS one*, 14(3), e0214157.

WPATH POSITION ON “Rapid-Onset Gender Dysphoria (ROGD)”, 4.9.2018,

https://www.wpath.org/media/cms/Documents/Public%20Policies/2018/9_Sept/WPATH%20Position%20on%20Rapid-Onset%20Gender%20Dysphoria_9-4-2018.pdf